

شناسایی عوامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس:

مطالعه پدیدارشناسی

محمود صفری^۱

بازیابی دانش و نظام‌های معنایی

سال هفتم، شماره ۲۷، تابستان ۱۴۰۰، ص ۱۳۹ تا ۱۵۶

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۸

چکیده

فرهنگ تأکید علمی از جمله فرهنگ‌های حاکم بر مدرسه است که در آن معلم‌ها روش‌های همکارانه را در دستور کار قرار می‌دهند. هدف از این مطالعه شناسایی عوامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بود. این مطالعه به روش کیفی انجام شد و از نوع مطالعه پدیدارشناختی است. حجم نمونه شامل ۲۴ نفر از صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت بود که با آنها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت، بطوری که داده‌های لازم براساس اشباع نظری جمع‌آوری گردید. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از نرم‌افزار NVivo 10 استفاده گردید. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که چهار عامل بیش‌ترین نقش را در رشد و توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس ایفا می‌نمایند. این عوامل عبارت‌اند از: «کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی» دارای بیش‌ترین امتیاز و در جایگاه اول، «بازخورد سازنده» در جایگاه دوم، «کیفیت محیط آموزشی» در جایگاه سوم، «امنیت روانی و شغلی» در جایگاه چهارم قرار گرفتند. بنابراین، برای این که فرهنگ تأکید علمی در مدارس رشد و توسعه پیدا کند، باید تمام عوامل مطرح شده، بطور هماهنگ در مدارس مورد توجه قرار گیرند؛ زیرا دستیابی به رشد و توسعه فرهنگ تأکید علمی مستلزم آن است که نظام آموزش و پرورش از برنامه‌ریزی دقیق و متناسب با نیاز مدارس برخوردار باشد.

واژگان کلیدی: تأکید علمی، فرهنگ تأکید علمی، فرهنگ مدرسه، پدیدارشناسی

۱. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، drsafari2016@gmail.com

مقدمه

امروزه اهمیت آموزش و پرورش بر هیچ کس پوشیده نیست، چراکه سرمایه امروز و آینده ماست. سرمایه‌ای که نمی‌توان قیمتی بر آن نهاد، چون همان چیزی است که بشر را از عصر تاریکی و جهل به عصر روشنایی و نور سوق داده است (یونسکو، به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین مدرسه اساس و زیربنای هرگونه توسعه و تغییر در جامعه به شمار می‌رود. با تربیت و شکوفایی استعدادها، خلاقیت، تفکر خلاق و قدرت حل مسئله در دانش‌آموزان، جامعه به تدریج به سمت شکوفایی، بالندگی و توسعه رهنمون می‌شود (صفری و همکاران، ۱۳۹۸). به عبارت دیگر، توسعه هر جامعه‌ای در گرو رشد و توسعه فرهنگ حاکم بر مدارس آن جامعه است، چرا که مدرسه کانون هرگونه تغییر و تحول در جامعه است (صفری، ۱۳۹۷).

یکی از عواملی که می‌تواند منجر به اثربخشی مدرسه گردد، فرهنگ حاکم بر مدرسه است. اگرچه مفهوم فرهنگ، پیچیدگی و سردرگمی مفهومی را با خود دارد و تعاریف متعددی برای آن مطرح شده است (هوی و میسکل^۱، ۲۰۱۳)، با این وجود سازمانی موفق است که بتواند فرهنگی را در سازمان نهادینه نماید که بتواند به پشتوانه آن اهداف سازمانی را محقق گرداند. مطالعات مردم‌شناختی و جامعه‌شناختی درباره فرهنگ‌های مدرسه امری ضروری‌اند. توصیفات فراوان برگرفته از مطالعات کیفی برای ترسیم نقشه فرض‌های اساسی و ارزش‌های مشترک فرهنگ‌های مدارس ضروری است. پژوهشگران تعلیم و تربیت باید مدرسه را همچون یک کل در نظر بگیرند و تحلیل کنند که چگونه روش‌های عملی، باورها و سایر عناصر فرهنگی با ساختار اجتماعی ارتباط دارد و هم‌چنین به ساختار اجتماعی مدرسه معنا و مفهوم می‌دهد (وولفولک هوی^۲ و هوی، ۲۰۱۳).

مدارس معمولاً دارای فرهنگ‌های متفاوتی از جمله فرهنگ‌های کارآمدی، اعتماد، مثبت‌اندیشی، کنترل و «فرهنگ تأکید علمی^۳» هستند که هر یک دارای اثرات خاص خودشان هستند. فرهنگ تأکید علمی از جمله فرهنگ‌های حاکم بر مدرسه است که در آن معلم‌ها روش‌های همکارانه را در دستور کار قرار می‌دهند و خود را متعهد به ارتقای سطح تدریس و یادگیری می‌سازند و انتظارات و استانداردهای سطح بالای آموزشی را برای

1. Hoy & Miskel
2. Woolfolk Hoy
3. Academic Emphasis

دانش‌آموزان تعیین می‌کنند و همواره آن‌ها را به چالش می‌کشند و بر موفقیت‌های تحصیلی آن‌ها تأکید می‌نمایند. در حقیقت، تأکید علمی همان فشار تحصیلی معلم‌ها بر دانش‌آموزان است تا بهتر درگیر یادگیری شوند و به سطح بالایی از پیشرفت تحصیلی دست یابند (هوی و کرت، ۲۰۱۶). فرهنگ تأکید علمی در مدارس تجلی رفتاری معلم‌ها است که معتقداند موفقیت دانش‌آموزان نه تنها در اولویت است، بلکه همه معلمان باید با هم به گونه‌ای همکاری داشته باشند که در نهایت منجر به یادگیری دانش‌آموزان و موفقیت‌های تحصیلی آن‌ها گردد، چون چنین باوری به فرهنگ مثبت‌اندیشی آموزشی معلم‌ها در مدارس کمک می‌کند. در این نوع فرهنگ حاکم بر مدرسه، معلم‌ها باور دارند که می‌توانند روی استانداردهای تحصیلی سطح بالا پافشاری کنند، بدون این ترس که والدین تلاش آن‌ها را تخریب کنند. همچنین تأکید روی استانداردهای آموزشی سطح بالا نیز اعتماد معلم‌ها به اولیاء و دانش‌آموزان را تقویت می‌کند (هوی و میسکل، ۱۳۹۷).

مطالعات پیشین (صفری و همکاران، ۱۳۹۷ و فایرستون و لوئیس^۲، ۱۹۹۹) به تعداد کمی از پژوهش‌ها در زمینه فرهنگ مدرسه اشاره کرده‌اند. اگرچه تحلیل‌های زیادی در زمینه فرهنگ‌های سازمانی و تعمیمات بسیاری در زمینه این یافته‌ها به مدارس دولتی وجود دارد، پژوهشگران تعلیم و تربیت این یافته‌ها را آن‌چنان که باید به‌طور مستقیم در مدارس امتحان نکرده‌اند (هوی و میسکل، ۲۰۱۳)، لذا پژوهش در این زمینه از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. بنابراین، از آنجایی که مطالعه ابو‌الفتحی و مهدیان (۱۳۹۷) نشان داد که بین تأکید علمی معلمان و تعهد سازمانی آن‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، و هم‌چنین مطالعات صفری و سلیمانی (۱۳۹۵)، هوی و همکاران (۲۰۱۰)، گادرد^۳ و همکاران (۲۰۰۰ الف و ب) نشان دادند که فرهنگ تأکید علمی نقش به‌سزایی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس ایفا می‌نماید. هم‌چنین تحقیقات کیفی مناسبی که توصیف‌کننده فرهنگ تأکید علمی در مدارس باشد، وجود ندارد. مسئله موردنظر در پژوهش حاضر این است که الف) «در وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس ابهام وجود دارد»، ب) «عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس مشخص نیستند» و ج) «در نظام آموزشی کشور، مدلی وجود ندارد که بتواند منشور راهنمای برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت باشد»؛ چراکه پژوهشگر

1. Kurt
2. Firestone & Louis
3. Goddard

پس از سال‌ها تدریس در دانشگاه و مدارس تهران به تجربه دریافته است که وقتی از تأکید علمی صحبت به میان می‌آید تصویری منفی در ذهن دانش‌آموزان و والدین‌شان شکل می‌گیرد و آن را به نوعی با تنبیه اشتباه می‌گیرند و آن را سخت‌گیری بی‌مورد می‌دانند. از همه مهم‌تر این که پژوهشگر با کوشش فراوان منابع مختلفی را جستجو نمود، ولی به کمتر مقالات و منابعی دست یافت که به فرهنگ تأکید علمی در مدارس پرداخته باشند. لذا پژوهشگر در این مطالعه می‌کوشد تا این خلاء را با ارائه مدلی از طریق شناسایی عوامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس تا حدودی پر کند و سطح این فرهنگ را در مدارس کشور توسعه دهد؛ چرا که این پژوهش می‌تواند: (۱) «تصویر روشنی از وضعیت موجود فرهنگ تأکید علمی در مدارس ارائه دهد». (۲) «عوامل اثرگذار بر توسعه فرهنگ تأکید علمی را در مدارس شناسایی کند». (۳) «مدلی ارائه دهد که منشور راهنمای مسئولان نظام آموزشی کشور در توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس باشد». از آنجایی که این تحقیق می‌تواند منجر به توسعه این فرهنگ در نظام آموزشی به منظور ارتقای سطح یادگیری و میزان موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان گردد، انجام آن از اهمیت و ضرورت بسیار زیادی برخوردار است. لذا، پژوهشگران در این مطالعه سه هدف زیر را دنبال می‌کنند:

- (۱) ارزیابی وضعیت موجود فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران.
- (۲) شناسایی عوامل موثر بر توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران.
- (۳) ارائه مدل پیشنهادی جهت توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران.

پیشینه پژوهش

اگرچه پژوهشی که دقیقاً با همین عنوان باشد وجود نداشت، ولی به تحقیقات بسیار کمی هم که در این زمینه انجام شده است، در ادامه اشاره می‌گردد:

شوز^۱ (۲۰۰۶) با مطالعه‌ای که روی ۳۹۸ مدرسه انجام داد، چارچوبی را برای تأکید علمی پیشنهاد داد که تأثیرات مجزا و جمعی تأکید علمی و اجتماع مدرسه را برجسته می‌سازد. او سه عنصر را معرفی نمود که هر کدام دارای نقش مؤثری در و علمی معلمان در مدرسه هستند:

(۱) جو علمی، (۲) جو انضباطی و (۳) جو اقدامات آموزشی و تأکيدات معلمان. اولین مؤلفه، جو علمی^۱، به تأکید مدرسه در دستیابی دانش آموزان به یک برنامه درسی کاملاً منظم هم‌چنین تأکید روی تشخیص و افتخار آفرینی در عملکرد عالی برمی‌گردد. دومین مؤلفه، جو انضباطی^۲، به ایجاد رفتارهای مناسب، حضور مؤثر و قوانین و مقررات انضباطی مدرسه و سومین مؤلفه، به جو اقدامات آموزشی و تأکيدات معلم‌ها^۳ اشاره دارد. شوز بیان می‌کند که معلم‌ها نیازمند «تدوین استانداردهای عینی و چالش‌برانگیز نسبت به عملکرد دانش آموزان» هستند تا تکالیف ارزشمند، مناسب و مرتبط برای دانش آموزان تعیین نمایند و همین که به‌طور مکرر، بازخوردهای هدفمند و مستمر به دانش آموزان و والدین آنها ارائه دهند (شوز ۲۰۰۶، به نقل از براون^۴ و همکاران، ۲۰۱۰). در ادامه پژوهش‌هایی که در زمینه تأکید علمی معلمان در داخل و خارج از ایران انجام شده مورد توجه قرار می‌گیرد.

ابوالفتحی و مهدیان (۱۳۹۷) در مطالعه خود دریافتند که بین تأکید علمی معلم‌ها و تعهد سازمانی آنها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. صفری و سلیمانی (۱۳۹۵) در مطالعه خود دریافتند که بین فرهنگ تأکید علمی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اما تفاوت معناداری بین تأکید علمی معلم‌های زن و مرد وجود ندارد. صفری (۱۳۹۲) در مطالعه خود دریافت که فرهنگ تأکید علمی منجر به تقویت موفقیت تحصیلی دانش آموزان می‌شود. اسکات^۵ (۲۰۱۶) در تحقیقی که انجام داد دریافت که فرهنگ تأکید علمی منجر به اثربخشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می‌شود. هوی و همکاران (۲۰۰۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که بخشی از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به میزان تأکید علمی معلم‌ها به دانش آموزان در مدرسه بستگی دارد. گادرد و همکاران (۲۰۰۰ الف) در مطالعه خود که در مدارس ابتدایی روستایی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که تأکید علمی معلم‌ها منجر به پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می‌شود. گادرد و همکاران (۲۰۰۰ ب) در مطالعه خود که در مدارس ابتدایی شهری انجام دادند دریافتند که تأکید علمی معلم‌ها تفاوت معناداری در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایجاد می‌کند.

1. Academic Climate
2. Disciplinary Climate
3. Teachers' Instructional Practices and Emphasis
4. Brown
5. Scott

پژوهش‌های انجام شده نشان داده‌اند که فرهنگ تأکید علمی در مدارس موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و اثربخشی مدرسه را تسهیل می‌کند. از این رو، مطالعه حاضر در تلاش است تا به سه سؤال زیر پاسخ دهد:

- ۱- وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران چگونه است؟
- ۲- عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران کدامند؟
- ۳- چه مدلی برای توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران می‌توان پیشنهاد داد؟

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجراء کیفی از نوع پدیدارشناختی بود. هدف از این مطالعه شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس (ابتدایی، متوسطه اول و دوم) شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ از دیدگاه صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت بود. از آنجایی که محقق به مدیران و معلمان موفق شهر تهران دسترسی بیشتری داشت، شهر تهران مورد مطالعه قرار گرفت؛ چراکه به علت تراکم بالای آن در مقایسه با کل کشور از سهم بالایی برخوردار است. حجم نمونه شامل ۲۴ نفر (مدیران با حداقل ۷ سال مدیریت، معلم‌ها با تجربه با حداقل ۲۵ سال سابقه و اساتید دانشگاه با حداقل ۲۰ سال سابقه تدریس) بود که به‌طور هدفمند انتخاب شدند و با آن‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام گرفت. سه سؤال طرح شده مصاحبه که به تأیید ۱۰ نفر از اساتید حوزه علوم تربیتی رسیده بود عبارت‌اند از: (۱) از نظر شما مفهوم فرهنگ تأکید علمی چیست؟ (۲) وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس را چگونه می‌بینید؟ (۳) به نظر شما چه عواملی منجر به توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس می‌شود؟

برای تأمین روایی و پایایی تحقیق از سازمان‌دهی فرآیندهای ساخت‌یافته برای ثبت، نوشتن و تفسیر داده‌ها استفاده شد. لازم به ذکر است که ابتدا از طریق تلفن با مشارکت کنندگان هماهنگی قبلی صورت گرفت. هر یک از مصاحبه‌ها در دفتر کار آن‌ها با اختصاص زمانی حدود ۳۰ تا ۴۵ دقیقه با ضبط صوت آن‌ها در یک بازه زمانی دو ماهه انجام شد. سپس هر یک مصاحبه‌ها به‌صورت متنی پیاده‌سازی شد و پس از بررسی و کدگذاری اولیه به انجام مصاحبه بعدی پرداخته شد. این مصاحبه‌ها ادامه یافت تا محقق به اشباع نظری

رسید، به طوری که به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها کدگذاری‌ها (باز، محوری و گزینشی) از طریق نرم‌افزار «Nvivo 10» انجام شد و این کار تا جایی ادامه پیدا کرد تا به یافته تازه تری دست پیدا نشد. اطلاعات دموگرافیک مشارکت‌کنندگان در جدول زیر ارائه می‌گردد.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

شرکت‌کنندگان	سابقه (سال)	تعداد	توضیحات
استاد دانشگاه	۲۰-۳۵	۹	دارای مقاله و کتاب
مدیر منطقه آموزشی	۳۵	۱	دارای کتاب
مدیر کل آموزش و پرورش	۲۸	۱	دارای مقاله و کتاب
معلم	۲۵-۳۰	۷	معلم نمونه و موفق
مدیر	۷-۳۵	۶	مدیر نمونه و موفق
کل	۷-۳۵	۲۴	مقاله، کتاب و موفقیت

یافته‌های تحقیق

سؤال اول: وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران چگونه است؟

برای پاسخ به این سوال ابتدا به نظرات خبرگان در این زمینه اشاره می‌شود:

جدول ۲: وضعیت فرهنگ تأکید علمی

مؤلفه	تأکید علمی	تعداد	درصد	وضع موجود
معلم نمونه	"به نظرم از آنجایی که نه دانش‌آموزان انگیزه‌ای برای درس خواندن دارند، و نه معلم‌ها انگیزه‌ای برای درس دادن، پس انتظار سطح بالایی هم از دانش‌آموزان ندارند."	۱۹	۷۹٪	نامطلوب
کشوری	"خوب نیست. الان بچه‌ها درس می‌خوانند با این هدف که بتوانند به خارج بروند و ماندگار شوند. من هم به عنوان یک معلم ۲۹ سال سابقه با این انگیزه به مدرسه می‌روم که هر چه زودتر بازنشسته بشوم و از محیط مدرسه دور شوم. دانش‌آموز به مدرسه می‌آید برای رفتن و معلم می‌رود که رفتن‌هایش زودتر تمام شود. شما از این مختصر باید نتیجه بگیرید که انگیزه‌ها تا چه حد بهبود یافته و در پی بهبود شدن عمر آدمی جریان دارند."	۲۴	۱۰۰٪	مجموع

اگرچه این تحقیق کیفی است، ولی همان‌طور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد، ۱۹ نفر از مصاحبه‌شوندگان یعنی ۷۹٪ درصد از آنها اذعان دارند که وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس شهر تهران رضایت‌بخش نیست و این ابراز نظرها حاکی از آن است که وقتی معلم‌ها بی‌انگیزه‌اند و با کلاس‌های کوچک و با تراکم بالای دانش‌آموزی در حدود ۴۰ نفر روبرو هستند، آیا معلم بیش‌تر از یک کنترل‌کننده در کلاس است؟ بنابراین، در این مقوله بی‌توجهی صورت گرفته و نیازمند توجه ویژه است؛ زیرا مهم‌ترین رکن هر سازمانی نیروی انسانی کارآمد است و از آنجایی که معلم‌ها نقش بسیار مهمی در آموزش و پرورش دارند و از طرفی، با فکر و اندیشه‌های کودکان، نوجوانان و جوانان سروکار دارند و باید بتوانند در عرصه تعلیم و تربیت به درستی و زیبایی هرچه تمام‌تر نقش آفرینی نمایند، لازم است که مسئولان آموزش و پرورش همه‌اقدام خود را به کار گیرند و نیازهای آنها را برطرف نمایند؛ چراکه آینده‌سازان هر جامعه‌ای را معلمان آن جامعه تربیت می‌کنند. از آنجایی که شأن و جایگاه اجتماعی معلم‌ها رعایت نمی‌شود، چطور ممکن است دانش‌آموزان، معلم‌ها را الگوی زندگی خود قرار دهند، در حالی که بیش‌تر آن‌ها فوتبالیست‌ها و هنرپیشه‌ها را الگوی خود می‌دانند.

سؤال دوم: عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران کدام‌اند؟
 برای پاسخ به این سؤال، ابتدا ۵۰ کد اولیه در کدگذاری باز شناسایی شد، پس از ادغام کدهای باز مترادف و پالایش و تفکیک مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، با جست‌وجوی شواهد و قرائن و قرار دادن چند کد باز در زیر یک عنوان کلی و انتزاعی‌تر، ۸ کد محوری (کیفیت فعالیت‌های آموزشی، کیفیت فعالیت‌های پرورشی، تقدیر و تشکر، برانگیختگی، فضای آموزشی، تجهیزات، امنیت روانی، امنیت شغلی) در مرحله کدگذاری محوری مشخص گردید. در نهایت، پس از بسط و ویژگی‌ها و ابعاد مقوله‌های مرکزی به سایر مقولات مرتبط با استفاده از اجزا و پارادایم‌های کدگذاری، ۴ مؤلفه اصلی به عنوان عوامل اثرگذار توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس در کدگذاری گزینشی شناسایی گردید که برای درک بهتر، به ۴ عامل اصلی که برگرفته از نظرات صاحب‌نظران است به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌گردد، به‌طوری که از طولانی شدن مطالب جلوگیری شود.

جدول ۳: عوامل مؤثر بر فرهنگ تأکید علمی در مدارس	
کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی	***
"عنصر تأکید علمی در مدرسه زمانی محقق می‌گردد که تمام مشارکت کنندگان مدرسه بدانند که همه فعالیت‌های مدرسه حول محور یادگیری دانش آموزان و معلمان متمرکز است و انحرافات از یادگیری به حداقل ممکن برسد به طوری تمام انرژی صرف یادگیری گردد."	استاد دانشگاه ۲
"فعالیت‌های مدرسه باید متناسب با نیازهای روحی و سنی دانش آموزان ارائه گردد و شور و نشاط و خنده با بهره‌گیری از هنر موسیقی، نمایش و ... برایشان فراهم شود."	معلم نمونه ۱۳
بازخورد سازنده	***
"مدارس موفق، موفقیت‌های علمی و تحصیلی معلم‌ها و دانش آموزان را «جشن» می‌گیرند. موفقیت‌های علمی و تحصیلی را با لوح افتخار، اجتماعات غرورآفرین ملی و برگزاری نمایشگاه‌های متنوع از نمونه کارهای دانش آموزی از هر نوع که باشد تقویت می‌کنند."	استاد دانشگاه شماره ۱
"انگیزه‌ها برای معلم‌ها خیلی می‌تونه مادی باشه، اما در حال حاضر توی آموزش و پرورش «تشویق و احترام‌ها» می‌تونه مزایایی باشه که معلم نیاز داره حتی «دیده شدن کار خوب معلم» به معلم انگیزه میده و همیشه پول نیست، بلکه دیده شدن کار معلم می‌تونه به معلم انگیزه بده و حمایتی که کادر مدرسه می‌تواند از معلم داشته باشد، می‌تواند به این کار کمک کند، و با تشویق‌هایی که به دانش آموز می‌دهیم می‌توانیم به سوی درونی کردن انگیزه‌ها برویم."	استاد دانشگاه معلم نمونه شماره ۳
کیفیت محیط آموزشی	***
"ایجاد فضای آموزشی بانشاط و «مجهز و ایمن» از در و دیوار و کلاس و همه و همه باید در جهت یادگیری دانش آموزان باشند، به طوری که آنها با عشق و علاقه به مدرسه بیایند."	استاد دانشگاه شماره ۵
"وقتی من به عنوان معلم از چشمان و گوش کنجکاو و تشنه دانش آموزم انگیزه رفتن به مدرسه داشته باشم و دانش آموز هم برای آمدن به مدرسه لحظه‌شماری کند و با لبخند رضایت، مهربانی و هیجانی مثبت مدرسه را ترک کند."	معلم نمونه و موفق شماره ۱۱
امنیت روانی و شغلی	***
"دانش آموزان باید به آینده امید داشته باشند و باور داشته باشند که ادامه تحصیل بر موفقیت در زندگی آن‌ها تأثیر مثبت دارد."	معلم موفق شماره ۴
"وقتی دانش آموزان فارغ‌التحصیلانی را در نزدیکان خود می‌بیند که بیکارند، چطور می‌تواند با این اوضاع انگیزه داشته باشند؟!"	مدیر نمونه و موفق شماره ۷

همان‌طور که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد چهار عامل در توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس وجود دارد؛ اولین و مهم‌ترین عامل «کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی»

مدرسه است که می‌تواند دانش آموزان را برای آوردن به مدرسه جذب کند، به طوری که با عشق و علاقه وافر برای آمدن به مدرسه لحظه‌شماری کنند، زیرا نمونه شماره ۲ چنین مطرح می‌کند: «عنصر تأکید علمی در مدرسه زمانی محقق می‌گردد که تمام مشارکت‌کنندگان مدرسه بدانند که همه فعالیت‌های مدرسه حول محور «یادگیری دانش آموزان و معلمان» متمرکز است و از طرفی، انحرافات از یادگیری به حداقل ممکن برسد، به طوری که تمام انرژی صرف یادگیری گردد». لذا فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در مدرسه باید در جهت یادگیری دانش آموزان باشد تا دانش آموزان را در مسیر یادگیری مستمر قرار دهند و چگونه یادگرفتن را به آنها آموزش دهند. از طرفی نمونه شماره ۱۳ مطرح می‌کند که: «فعالیت‌های مدرسه باید متناسب با نیازهای روحی و سنی دانش آموزان ارائه گردد و شور و نشاط و خنده با بهره‌گیری از هنر موسیقی، نمایش و... برایشان فراهم شود». بنابراین، فعالیت‌های آموزشی و پرورشی باید نیازهای روحی و معنوی دانش آموزان را مورد توجه قرار دهد و با شور و اشتیاقی که در فراگیران ایجاد می‌کند، مدرسه را به مکانی جذاب تبدیل نماید، به طوری که آن‌ها برای شروع روز مدرسه لحظه‌شماری کنند؛ نه اینکه وقتی در مدرسه هستند منتظر زنگ تعطیلی مدرسه باشند که هر چه زودتر از فضای مدرسه دور شوند. بنابراین، می‌توان دریافت که اگر فعالیت‌های آموزشی و پرورشی از توجه صرف به آموزش بپرهیزد و نیازهای روحی و معنوی آنها را مرتفع کند می‌تواند نقش به‌سزایی در ایجاد انگیزه در معلم‌ها و دانش آموزان ایفا نماید، به طوری که زمینه ایجاد و توسعه فرهنگ تأکید علمی را در مدارس فراهم کند.

دومین عامل مهم «بازخورد سازنده» است. همان‌طور که نمونه شماره ۱ بیان می‌کند: «مدارس موفق، موفقیت‌های علمی و تحصیلی معلم‌ها و دانش آموزان را «جشن» می‌گیرند. موفقیت‌های علمی و تحصیلی را با لوح افتخار، اجتماعات غرورآفرین ملی و برگزاری نمایشگاه‌های متنوع از نمونه کارهای دانش‌آموزی از هر نوع که باشد تقویت می‌کنند». بنابراین می‌توان دریافت که یکی از راه‌های ایجاد فرهنگ تأکید علمی در مدارس این است که موفقیت‌های علمی و پژوهشی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به گونه‌ای هدفمند برجسته شود و در مراسم جشنی غرورآفرین به خانواده‌ها، دیگر معلمان و مدیران مدارس معرفی شوند؛ زیرا هرچه رفتار خوب و مناسب مورد تشویق و توجه قرار گیرد، تکرار خواهد شد. برای اینکه دانش آموزان و معلمان انگیزه تلاش بیش‌تر پیدا کنند، باید مورد توجه

قرار گیرند و به رفتارها، موفقیت‌ها و تلاش‌های آنها پاسخ مثبت داده شود. در حالی که اگر به توانمندی‌های معلم‌ها و دانش‌آموزان توجه نشود، می‌توان انتظار موفقیت‌های بعدی را داشت؟ قطعاً پاسخ روشن است. برای این کار باید هر چه بیش‌تر توانمندی‌های معلم‌ها و دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد و مهم تلقی شود تا احساس ارزشمندی و سودمندی کنند و سپس این حرکت، ایجاد انگیزه را به دنبال خود دارد؛ پس متولیان آموزش و پرورش از مدیران بالادست تا مدیران و رهبران آموزشی مدارس همه و همه باید از موفقیت‌های علمی و تحصیلی مدیران، معلمان و دانش‌آموزان تقدیر به عمل آورند و مسیر رشد و موفقیت‌های آتی را برای آنها فراهم نمایند.

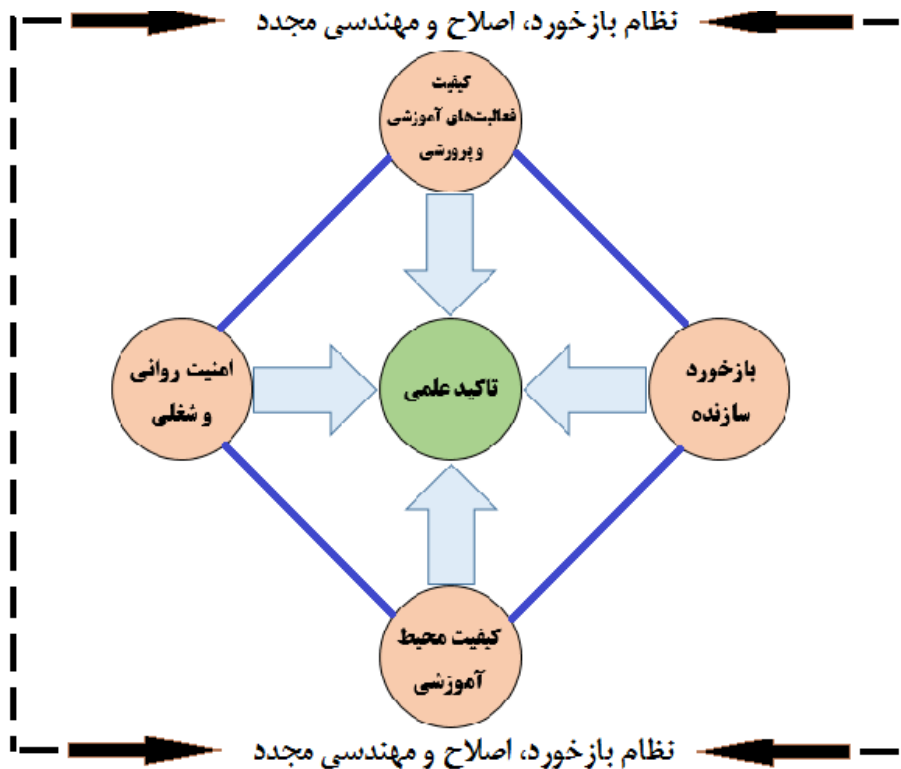
سومین عامل مؤثر «کیفیت محیط آموزشی» است. همان‌طور که نمونه شماره ۵ مطرح می‌کند: «ایجاد فضای آموزشی بانشاط و «مجهز و ایمن» از در و دیوار و کلاس و همه و همه باید در جهت یادگیری دانش‌آموزان باشد، به طوری که آنها با عشق و علاقه به مدرسه بیایند». هم‌چنین وضعیت فیزیکی نامناسب کلاس می‌تواند سبب احساس ناراحتی دانش‌آموزان گردد، طوری که ممکن است سبب قطع ارتباط آنان با معلم شود. برعکس، هر چه محیط آموزشی مناسب‌تر و دلپذیرتر باشد، یادگیری پرثمرتری انجام خواهد گرفت. بنابراین، لازم است محیط کلاس از نظر نور، راحتی صندلی، رنگ دیوارها، سردی و گرمی و سایر عوامل فیزیکی مناسب باشد یا حداقل ناراحت‌کننده نباشد (ویتیش و شولر، ۱۹۶۱؛ به نقل از شعبانی، ۱۳۹۵، ص ۱۳۴). بنابراین، محیط مدرسه باید جذاب باشد. محیط مدرسه از در و دیوار و کلاس و تجهیزات آموزشی باید به گونه‌ای باشد که گویای نشاط، حرکت، تلاش و دستیابی به موفقیت باشد. فضای خشک و بی‌روح مدرسه هرگز موفقیت علمی و پیشرفت تحصیلی را به دنبال خود ندارد. بنابراین، فضای مدرسه باید متناسب به نیاز دانش‌آموزان باشد. فضای کلاس نباید تنگ و تاریک و بی‌روح باشد. فضای محیط مدرسه باید دارای استانداردهای لازم باشد نه اینکه معلم در کلاس درس جا برای حرکت و تعامل با دانش‌آموز نداشته و دانش‌آموز هم در حیات مدرسه فضایی برای تنفس و جنب‌وجوش نداشته باشد. بر این اساس، برای ایجاد انگیزه در مدارس، همه عوامل باید از نظر طولی و عرضی باید در راستای موفقیت علمی و تحصیلی معلم و دانش‌آموز باشند.

چهارمین عامل مهم «امنیت روانی و شغلی» است، چرا که امنیت شغلی از جمله مسائلی است که افکار و انرژی افراد را به خود مشغول می‌کند و بخشی از انرژی روانی و فکری سازمان نیز صرف این مسئله می‌شود. در صورتی که کارکنان از این بابت به سطح مطلوبی از آسودگی خاطر دست یابند، توان و انرژی فکری و جسمی خود را در اختیار سازمان قرار می‌دهند و سازمان نیز کمتر دچار تنش‌های انسانی می‌گردد. همانطور که نمونه شماره ۴ مطرح کرده: «دانش آموزان باید به آینده امید داشته باشند و باور داشته باشند که ادامه تحصیل بر موفقیت در زندگی آنها تأثیر مثبت دارد» و یا نمونه شماره ۷ که چنین مطرح می‌کند: «وقتی دانش آموزان فارغ‌التحصیلانی را در نزدیکان خود می‌بینند که بیکارند، چطور می‌توانند با این اوضاع انگیزه داشته باشند». بنابراین، می‌توان دریافت که اگر آرامش و امنیت روانی نباشد آینده مبهم و تاریک خواهد بود. از طرفی، وجود امنیت روانی و شغلی زمینه تلاش و کار بیش‌تر را فراهم می‌کند و یقیناً انگیزه آنها هم بیش‌تر خواهند شد. وقتی که معلم از آرامش روحی و روانی و شغلی برخوردار باشد و از طرفی دانش آموزان هم به آینده زندگی خود امیدوار باشند هر دو با انگیزه می‌شوند و با سعی و تلاش در مسیر موفقیت‌های مستمر گام‌های مؤثری برمی‌دارند.

سوال سوم: چه مدلی برای توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس تهران می‌توان پیشنهاد

داد؟

مدل جز کوچکی از یک پدیده است که دید روشن و شفاف نسبت به سیستم می‌دهد و باعث می‌شود، پیچیدگی‌ها و زوایای تاریک سیستم از بین برود. در این میان، پس از هر بار ارزیابی در سیستم، نظام بازخورد، اصلاح و مهندسی مجدد به مدیران و رهبران آموزشی در راستای توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس کمک می‌کند تا نقاط ضعف برطرف گردد، نقاط قوت، تقویت شود و تهدیدها به فرصت تبدیل شوند. به طوری که با توجه به عوامل شناسایی شده، مدل زیر ارائه می‌گردد (شکل ۱). این مدل دارای چهار مؤلفه موثر «کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی»، «بازخورد سازنده»، «کیفیت محیط آموزشی» و «امنیت روانی و شغلی» بر فرهنگ تأکید علمی معلمان در مدارس است که مدام باید از طرف رهبران آموزشی مورد ارزیابی قرار گیرند.

شکل ۱: مدل پیشنهادی برای توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس

بحث و نتیجه‌گیری

تأکید علمی معلمان در مدارس به میزان اهمیت معلمان به همه دانش‌آموزان برای دستیابی به اهداف آموزشی برمی‌گردد (هوی و میسکل، ۱۳۹۵)؛ چراکه همه معلم‌ها به گونه‌ای دانش‌آموزان را تحت فشار قرار می‌دهند تا به موفقیت تحصیلی قابل قبولی دست پیدا کنند. از آنجایی که نتایج مطالعات قبلی نشان داد که فرهنگ تأکید علمی در مدارس می‌تواند اثربخشی مدارس و موفقیت‌های علمی دانش‌آموزان و معلمان را که دغدغه اصلی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت است، ارتقاء بخشد. هم‌چنین، از طرفی نامشخص بودن وضعیت فرهنگ تأکید علمی حاکم در مدارس و ابهام در عوامل توسعه‌دهنده آن باعث شد تا پژوهشگران این مطالعه را با هدف «شناسایی عوامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس شهر تهران» انجام دهند.

اولین یافته حاصل از این پژوهش با رویکرد کیفی نشان داد که وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس رضایت‌بخش نیست. نتایج این مطالعه با نتایج مطالعه صفری و

سلیمانی (۱۳۹۵) همسو است، زیرا اکثریت قابل توجه خبرگان تأکید داشتند که وضعیت فرهنگ تأکید علمی در مدارس رضایت‌بخش نبوده و نیازمند توجه ویژه است؛ چون اگر تأکید علمی معلمان، با علاقه‌مندی آنها به زندگی و آینده دانش‌آموزان همراه نباشد و معلم‌ها الگوی رفتاری دانش‌آموزان نباشند، تأکید علمی در مدارس کاملاً بیهوده خواهد بود (براون و همکاران، ۲۰۱۰).

دومین یافته این پژوهش منجر به شناسایی چهار عامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس گردید که عبارت‌اند از:

اولین عامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس تحت عنوان «کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی» مدرسه نام گرفت است که می‌تواند دانش‌آموزان را برای آوردن به مدرسه جذب کند. نتیجه این پژوهش با مطالعات اسکات (۲۰۱۶) و هوی و همکاران (۲۰۱۰) همسو است، چرا که تعیین اهداف مشخص، چالش‌برانگیز و قابل دستیابی منجر به تأکید علمی، و در نهایت باعث اثربخشی مدرسه، موفقیت‌های علمی و توسعه فرهنگ تأکید علمی می‌گردد؛ زیرا تأکید علمی به دنبال این است که یادگیری دانش‌آموزان در حداقل زمان ممکن و با کمترین اختلال، به حداکثر ممکن برسد.

دومین عامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس «بازخورد سازنده» معلمان است. نتایج این مطالعه مؤید یافته‌های تحقیق صمدی (۱۳۸۷) و وو و شو (۲۰۱۵) است؛ زیرا آنها دریافتند که بازخورد مناسب معلم، عملکرد فراگیران را بهبود می‌بخشد و پاسخ دادن به موفقیت‌های علمی معلم‌ها و دانش‌آموزان منجر به رشد حرفه‌ای معلمان، ایجاد انگیزه و توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید معلمان در مدارس می‌گردد.

سومین عامل توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس «کیفیت محیط آموزشی» است. نتایج این مطالعه با یافته‌های تحقیق برزیده و همکاران (۱۳۹۲) و اسکات (۲۰۱۶) همسو بود، زیرا آنها دریافتند که فضای مدرسه تأثیر مثبت و معناداری بر نقش مؤثر معلمان در مدرسه دارد؛ چرا که هر چه نقش معلم در مدرسه پررنگ‌تر باشد فرهنگ تأکید علمی در مدرسه بیش‌تر توسعه می‌یابد.

چهارمین عامل توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس «امنیت روانی و شغلی» است؛ زیرا اگر فردی احساس امنیت روانی نکند، زندگی برای او بی‌معنا خواهد بود و سلامت روانی نیز برقرار نخواهد شد. امنیت روانی، یعنی داشتن روح و روانی آرام و دور از ترس که در

این صورت، زندگی آدمی گوارا و دلپذیر خواهد شد. بنابراین آرامش روحی و روانی برای انسان ضروری است؛ چرا که خداوند در قرآن کریم می‌فرماید «الْأَبْدَانُ لِلَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»؛ همانا با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد (سوره الرعد، آیه ۲۸). از طرفی، ترس از آینده شغلی مبهم منجر به بی‌قراری دانش‌آموزان می‌شود که چه آینده‌ای در انتظار آنها خواهد بود، زیرا در دنیای پرتلاطم امروز، مسئله اشتغال به سرعت در حال تحول است و این مسئله خود سبب نگرانی برای دانش‌آموزانی شده که در آینده فارغ‌التحصیل خواهند شد و باید وارد بازار کار شوند.

لذا، نظام آموزش و پرورش و تمام دستگاه‌های ذی‌ربط باید برنامه‌هایی را تدوین نمایند که بتوانند در راستای آن دانش‌آموزان کارآفرین تربیت نمایند تا نه تنها از نظام انتظار کار نداشته باشند، بلکه بتوانند با خودباوری خودشان با توجه با نیازهای روز جامعه اشتغال‌زایی نمایند. این امر هرگز ممکن نیست، مگر اینکه معلم‌ها، مدیران، رهبران آموزشی و همه عوامل اثرگذار بتوانند خودباوری را در دانش‌آموزان ایجاد نمایند. از طرفی، این امر زمانی در مدارس محقق می‌گردد که خود معلم‌ها هم از امنیت روحی، روانی و شغلی لازم برخوردار باشند.

خلاصه اینکه فرهنگ تأکید علمی در مدارس زمانی توسعه پیدا می‌کند که متولیان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت در مدارس و برنامه‌ریزان نظام آموزشی به چهار عامل شناسایی شده «کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پرورشی»، «بازخورد سازنده»، «کیفیت محیط آموزشی» و «امنیت روانی و شغلی» که منجر به توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس می‌گردد، توجه ویژه‌ای داشته باشند و با بهره‌گیری از الگوی ارائه شده زمینه توسعه فرهنگ تأکید علمی را در مدارس فراهم نمایند. در ادامه به توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای کاربردی به شرح ذیل توصیه می‌گردد:

- ۱) با توجه به اولین عامل توسعه‌دهنده فرهنگ تأکید علمی در مدارس، کاملاً مشهود است که فعالیت‌های آموزشی و پرورشی فعلی که در مدارس ارائه می‌شود، نیازمند بازنگری اساسی است که مسئولان امر باید به منظور جذاب‌تر کردن فعالیت‌ها نقش هنر موسیقی، نمایش و تئاترهای مؤثر را با دعوت از خلاقان این عرصه، در مدارس پررنگ‌تر کنند.
- ۲) براساس دومین عامل «بازخورد سازنده» انتظار می‌رود که موفقیت‌های علمی معلم‌ها و دانش‌آموزان برجسته گردد و با برگزاری جشن از آنها تقدیر شود.

۳) وقتی «کیفیت محیط آموزشی» می‌تواند منجر به توسعه فرهنگ تأکید علمی در مدارس گردد، به نظر می‌رسد توجه به فضای آموزشی استاندارد (از قبیل؛ سرانه فضای آموزشی، کتابخانه مجهز به کتاب‌های غنی و به‌روز با مدیریت کتابداران متخصص، تراکم دانش‌آموزی، رنگ‌آمیزی، نور و روشنایی و ...) و رعایت حداقل استانداردهای لازم در محیط مدرسه مورد توجه ویژه مسئولان امر قرار گیرد.

۴) عامل چهارم که مربوط به «امنیت روانی و شغلی» است، برنامه‌ریزان باید ضمن رعایت عرضه و تقاضا براساس نیازسنجی‌های درست و مناسب، زمینه اشتغال فارغ‌التحصیل را به خوبی فراهم نمایند. لذا آنها باید آموزش مهارت‌های ضروری زندگی را در دستور کار قرار دهند، و از آموزش نظری صرف پرهیز نمایند. در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر توصیه می‌گردد:

۱. از آنجایی که این مطالعه محدود به مدارس شهر تهران است، توصیه می‌گردد که پژوهشگران آتی مدارس دیگر شهرهای کشور را مورد پژوهش قرار داده و با نتایج این تحقیق مورد مقایسه قرار دهند.

۲. از آنجایی که وضعیت موجود فرهنگ تأکید علمی در مدارس رضایت‌بخش گزارش نشده است و از طرفی، با توجه به اثرات مثبت و سازنده‌ای که فرهنگ تأکید علمی در مدارس دارد، سفارش می‌شود که مدیران مدارس، رهبران آموزشی و مسئولان و برنامه‌ریزان نظام آموزشی تمام اهتمام خود را به کار بندند تا با بهره‌گیری از مدل ارائه شده زمینه توسعه فرهنگ تأکید علمی را در مدارس توسعه دهند.

۳. از آنجایی که در این پژوهش از والدین دانش‌آموزان نظرخواهی نشده است، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی از آنها هم نظرخواهی شود.

منابع

ابوالفتحی، منصوره و مهدیان، محمدجعفر (۱۳۹۷). «بررسی رابطه ابعاد روحیه و تأکید علمی سلامت سازمانی با تعهد سازمانی معلمان مدارس ابتدایی بخش اشترینان»، اولین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی، حسابداری، مدیریت و صنایع ایران.

اطهری، مجید(۱۳۹۵). «رابطه کارآمدی جمعی معلم‌ها با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان منطقه ۱۵ تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، اسلامشهر، ایران.

برزیده، ام‌البنین، معتمد، حمیدرضا و همراهی، مهرداد(۱۳۹۲). «مدل معادلات ساختاری تأثیر فضای مدرسه بر خودکارآمدی معلم‌ها مقطع ابتدایی در استان فارس» فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی مردشت. ۴ (۴)، ۶۷-۸۲.

داداشی، فریدون(۱۳۹۵). «رابطه کارآمدی جمعی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شهرستان پاکدشت». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران.

سلیمانی، نادر؛ صفری، محمود؛ نظری، سیدمرتضی(۱۳۹۵) «مدیریت آموزشی (نظریه، تحقیق و کاربرد)». انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران، ایران.

شعبانی، حسن(۱۳۹۵). «مهارت‌های آموزش و پرورش» (روش‌ها و فنون تدریس). تهران، انتشارات سمت.

صفری، محمود(۱۳۹۲). «رابطه فرهنگ مثبت‌اندیشی آکادمیک معلمان زبان انگلیسی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس زبان انگلیسی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران.

صفری، محمود(۱۳۹۶). «ارائه مدلی برای توسعه فرهنگ مثبت‌اندیشی آموزشی معلم‌ها در مدارس شهر تهران». رساله دکترای مدیریت آموزشی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

صفری، محمود(۱۳۹۷). «نقش فرهنگ کارآمدی جمعی معلم‌ها در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان». فصلنامه مدیریت و آموزش عالی، ۱(۲)، ۳۵-۴۷.

صفری، محمود، سلیمانی، نادر(۱۳۹۵). «رابطه فرهنگ مثبت‌اندیشی آموزشی حاکم بر کلاس درس در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس زبان انگلیسی». فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۰(۳)، ۶۷-۸۳.

صفری، محمود، سلیمانی، نادر و جعفری، پریش(۱۳۹۸). «شناسایی عوامل توسعه‌دهنده فرهنگ کارآمدی جمعی معلم‌ها از دیدگاه خبرگان». رهیافتی نو در رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۰(۳۷)، ۳۳۸-۳۵۸.

صمدی، معصومه (۱۳۹۲). «بررسی نقش دانش حرفه‌ای و خودکارآمدی معلم‌ها بر شیوه‌های ارتباطی مثبت و منفی آنان با دانش‌آموزان». مطالعات روانشناسی تربیتی. ۲(۱۷)، ۱۰۵-۱۲۶.

غفاری، خلیل، حسینی، سیدسعید، داوودی، حسین و لک، سعید (۱۳۹۷). «رابطه عزت نفس با عملکرد سازمانی و سازگاری شغلی مدیران». فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۹(۳۳)، ۲۰۷-۲۲۴.

قرآن کریم، سوره الرعد، آیه ۲۸.

هوی، ک. وین، میسکل، ج. سیسیل (۱۳۹۷). «مدیریت آموزشی (نظریه، تحقیق و کاربرد)». ترجمه سلیمانی، نادر؛ صفری، محمود؛ نظری، سیدمرتضی، انتشارات سمت، چاپ سوم، تهران، ایران.

References

- Brown, M. Kathleen; Benkovitz, L. Jennifer; Mutilo, J. Anthony; Urban, Thad (2010). "Closing Achieving Gaps Via Academic Optimism : Exploring Best Practices and Documenting Effective Strategies". Charlotte, North Carolina. www.infoagepub.com
- Goddard, R. D., Sweetland S. R., and Hoy, W. K. (2000b). "Academic Emphasis of Urban Elementary Schools and Student Achievement: A Multi-Level Analysis". Educational Administration Quarterly, 5, 683—702.
- Goddard, R. D., Sweetland, S. R., and Hoy, W. K. (2000a). *Academic Emphasis and Student Achievement in Urban Elementary Schools*. Annual Meeting of the American Educational Association, New Orleans.
- Hoy, K. Wayne; Miskel, G. Ceccil (2013). "Educational administration: Theory, research, and practice" (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hoy, W. K. ; Adams, Curt (2016). Quantitative research in education: A primer, 2nd edition. Los Angeles: Sage.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk, A. (2006). "Academic optimism of schools: A force for student achievement". *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.
- Scott, Melissa A. (2016). "The development and implementation of academic optimism and parent involvement: A case study", Ph.D. Dissertation. The University of Alabama. 10127854.
- Woolfolk Hoy, A. & Hoy, W. K. (2013). "Instructional leadership: A research-based guide to learning in schools", 4th edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Wu, J. Hsinchieh, Sheu, Tian-Ming (2015), "How to improve academic optimism? An inquiry from the perspective of school resource and investment" *Asia Pacific Education Review*. 16 (4), 663-674.